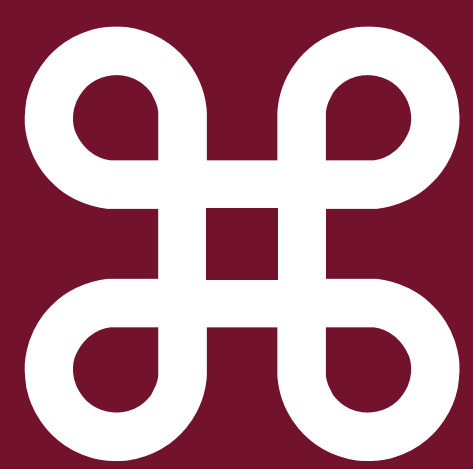

KULTURRESERVAT

VÄLKOMMEN TILL BAGGENSSTÄKET

Du står nu på norra sidan av Baggensstäket, en urgammal farled till Mälardalen. Den användes av sjöfarare långt före Stockholms tillkomst på 1200-talet. Runt det smala sundet finns spår av en historia befolkad av sjömän, soldater och hantverkare. Följ stigar och promenadvägar genom området och upptäck hur den spännande historien möter en omväxlande och rik natur.

ÄLDSTA VÄGEN TILL STOCKHOLM

Det smala sundet har använts ända sedan forntiden och räknas som en av de äldsta vägarna in till Mälardalen. Här har fiskebåtar trängts med handelsfartyg och andra resande i mer än tusen år. Landhöjningen har med tiden gjort sundet grundare och farleden har muddrats i omgångar, men i takt med att fartygen blev större förlorade Baggensstäket till slut sin betydelse för sjöfarten.

KRIG OCH FÖRSVAR

Den viktiga farleden var en plats som måste försvaras. På höjderna runt Baggensstäket byggdes fornborgar med utsikt över inloppet. Troligen fungerade de som utkiksposter för att bevaka sundet. Än idag syns vallar och försvarsanläggningar i terrängen, och från höjderna kan du blicka ut över vattnet som skyddats i tusentals år.

SLAGET VID STÄKET

Sommaren 1719 härjade ryska flottan i Stockholms skärgård under det stora nordiska kriget. Vid Stäket utkämpades hårda strider när de ryska styrkorna försökte ta sig in mot huvudstaden. Striderna bidrog till att stoppa den ryska framryckningen. På de gamla slagfälten har arkeologer funnit kulor, vapenrester och andra föremål från de dramatiska händelserna.

KRÖGARE, SMEDER OCH TULLARE

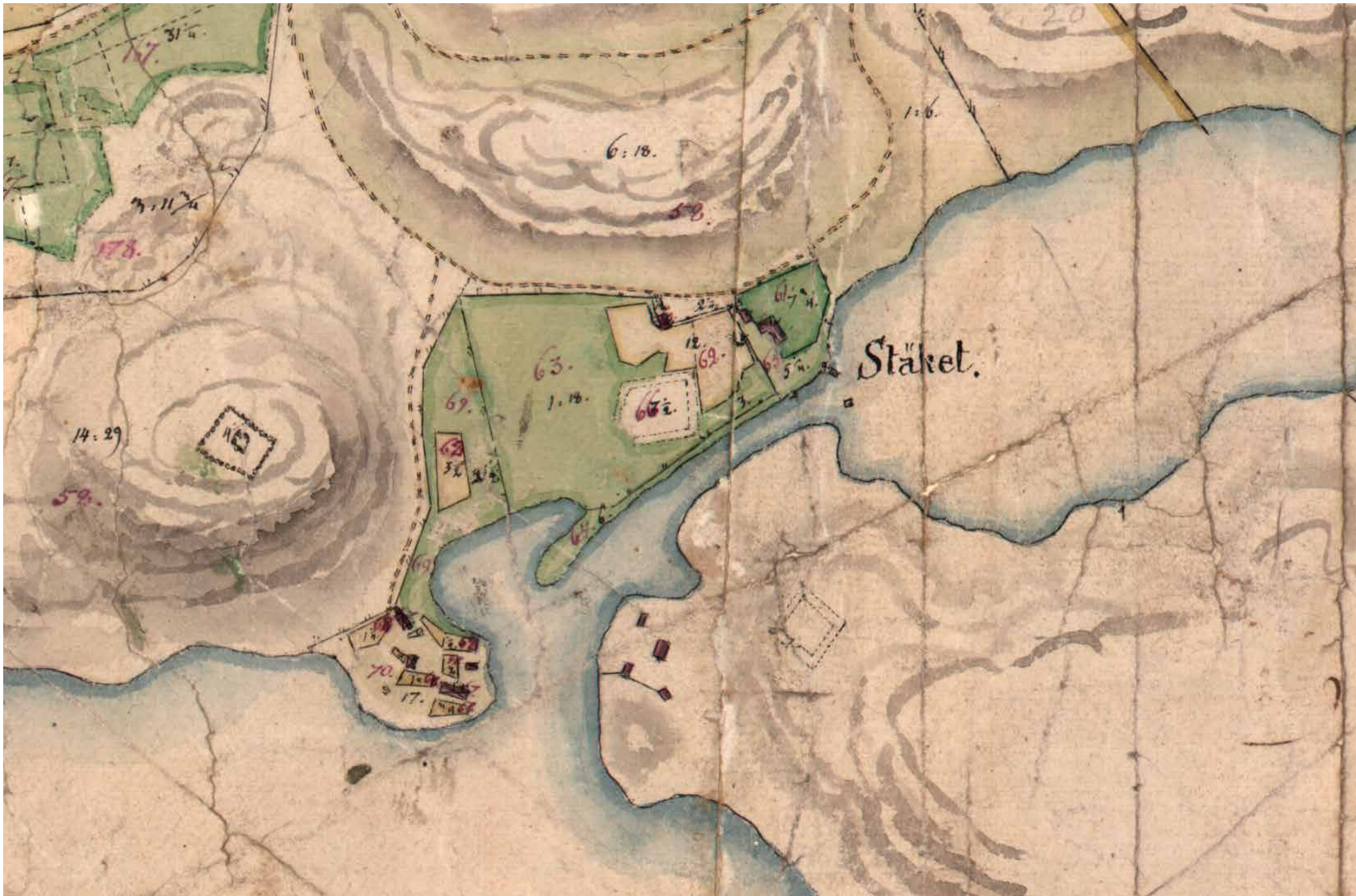
Det var inte bara på vattnet det var liv och rörelse. Under 1600-, 1700- och 1800-talen låg en krog vid sundet där sjömännen samlades för att äta och vila. På Gammeludden låg "Smeden vid Stäket" och vid sundet arbetade tullare med att avkräva avgift från passerande båtar.

Baggensstäket i början av 1900-talet. Ångbåtstrafiken gjorde resan ut till skärgården snabbare och bekvämare och längs farlederna växte nya sommarböjor fram, som här vid Baggensstäket.

ÅNGBÅTSTRAFIK OCH VILLOR

När ångbåtstrafiken utvecklades under 1800-talet blev det lättare att nå det tidigare svårtillgängliga Boo. Området lockade välbärgade sommargäster som lät bygga villor med planteringar och gångstigar. Runt år 1880 byggdes den gamla krogen om till en sommarvilla som med tiden kom att omges av en imponerande park- och trädgårdsanläggning.

©Lantmäteriets historiska kartor

OMRÅDETS NATUR

Många av de platser som människor en gång bebodde och brukade har med tiden gradvis tagits tillbaka av naturen. Landskapet domineras idag av barrskogsbevuxna hållmarker, lövskogar och strandmiljöer. Många av hållmarkernas tallar är gamla och bär spår av tidigare skogsbränder. Skogarna är hem för ovanliga svampar, insekter, lavar och fåglar. I vissa delar av kulturresevatet kan du också träffa på trädgårdsväxter från sommarvillornas tid. Några av dem, som parksallat och vintergröna, har spridit sig kraftigt och konkurrerar idag med den naturliga floran.

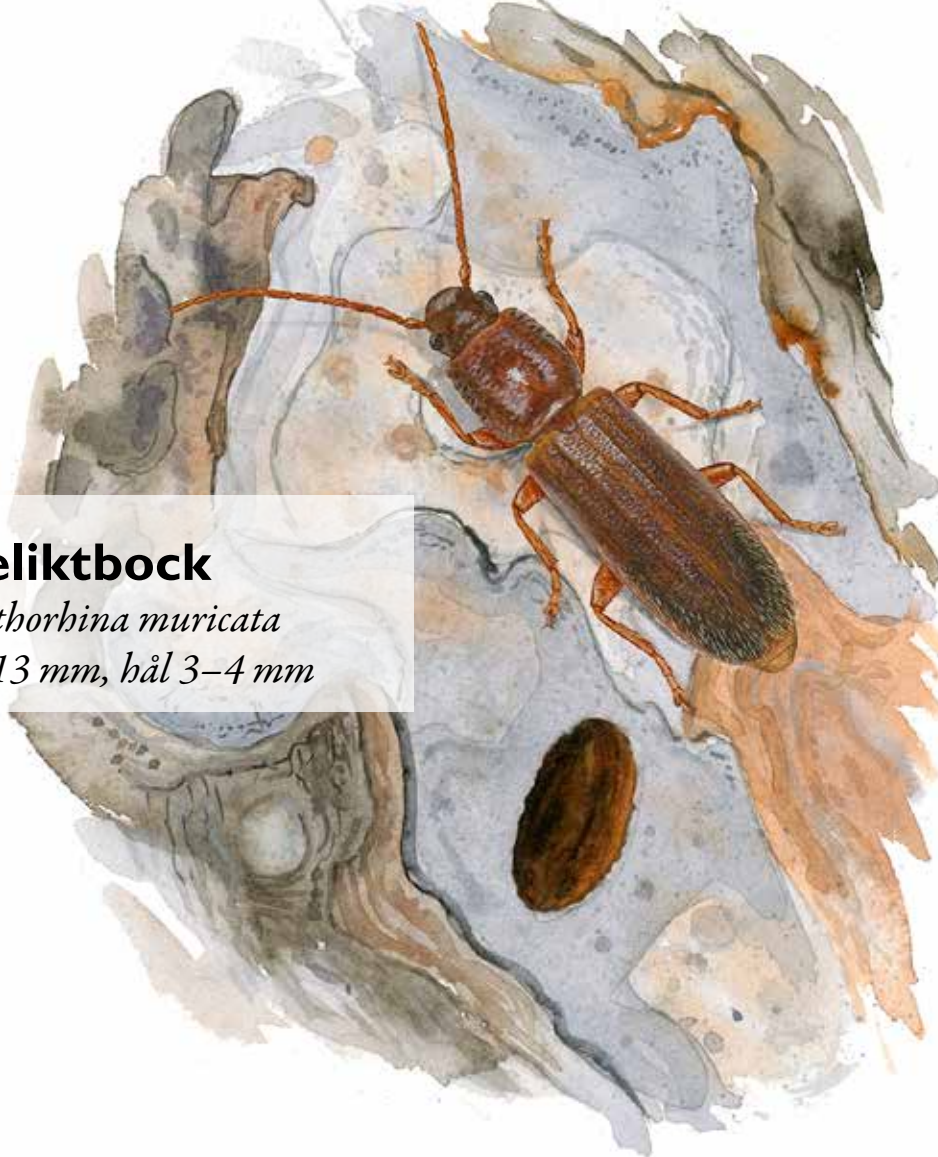
Blåsippa
Hepatica nobilis

Förutom blåsippa kan du också få se gullviva, liljekonvalj, tandrot, vippärt och vättersor i områdets löv- och blandskogar.

Tjärblomster
Viscaria vulgaris

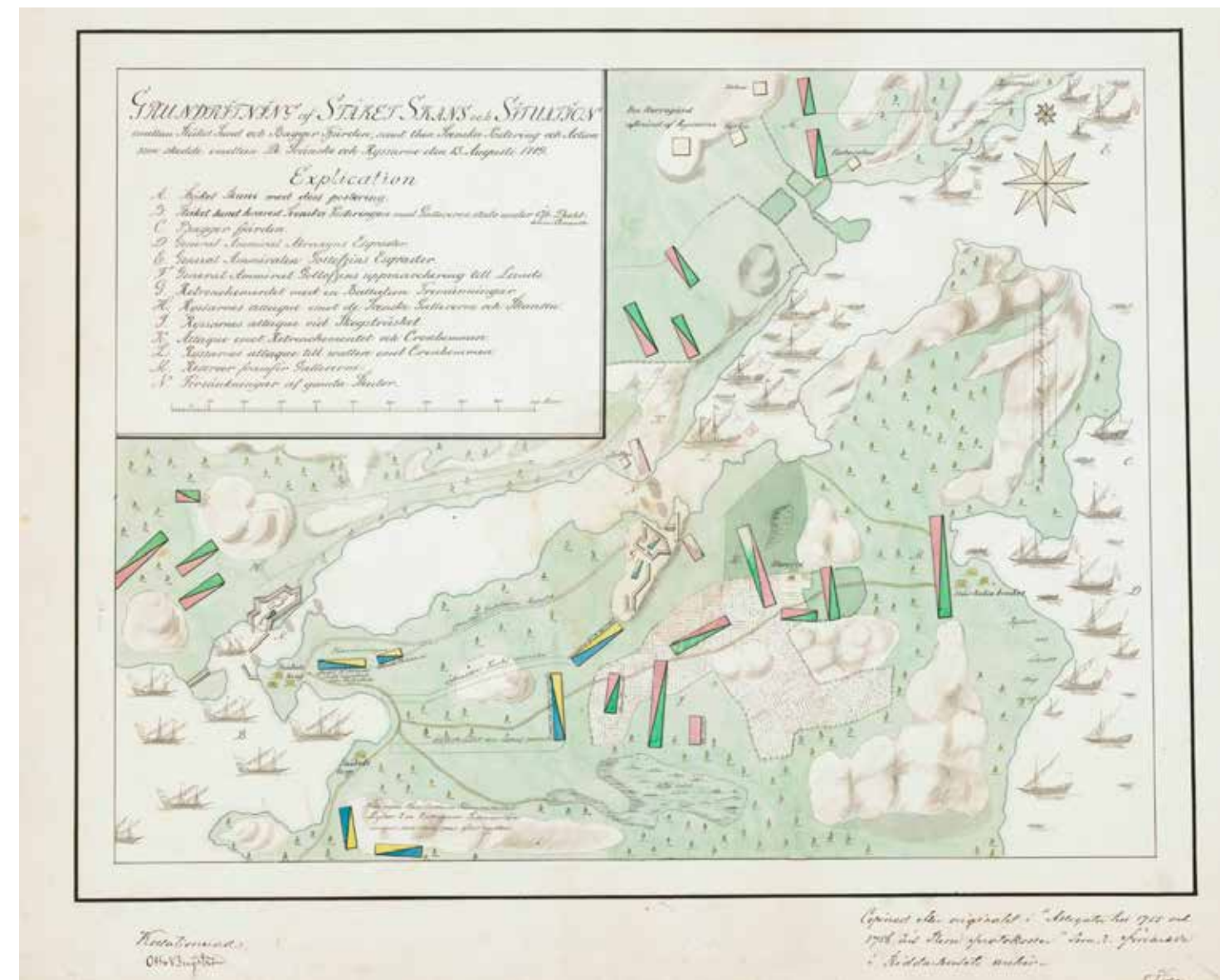
Reliktbock
Nothorhina muricata
7–13 mm, hål 3–4 mm

Reliktbock är en ovanlig skalbagge som lägger sina ägg i barken på grova tallar. Äggen utvecklas till larver som lämnar ett oavt hål efter sig när de gnagt sig ut ur trädet.

Utsnitt ur en lantmäterikarta från 1829. Områdets äldsta kända bebyggelse låg på Gammeludden i sydväst. Här låg Baggstas krog i slutet av 1600-talet. I början av 1700-talet flyttade krogen österut. På kartan syns krogen i öster med huvudbyggnad, uthus, trädgård och odlingsmarker. Lagg märke till vägen som går norr om bebyggelsen – det är Saltstigen som finns kvar än idag. Notera också befästningen på Ryssberget nordväst om Gammeludden och fästningen österut vid vattnet.

Karta över striderna under slaget vid Stäket. De svenska trupperna är markerade med blågula rektanglar och de ryska med rosagröna rektanglar.

CCO Riksarkivet

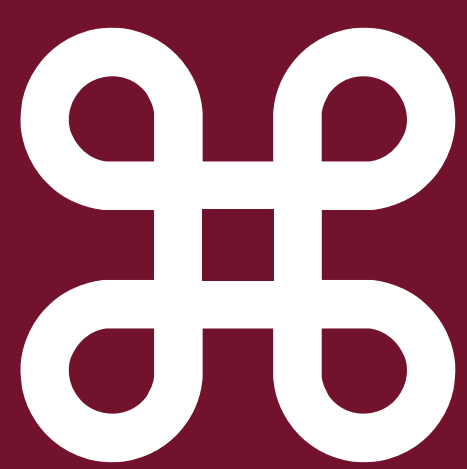
Döda och döende tallar är viktiga livsmiljöer för vedlevande organismer av olika slag. På områdets gammeltallar växer till exempel de mindre vanliga vedsvamparna vintertagging och tallticka.

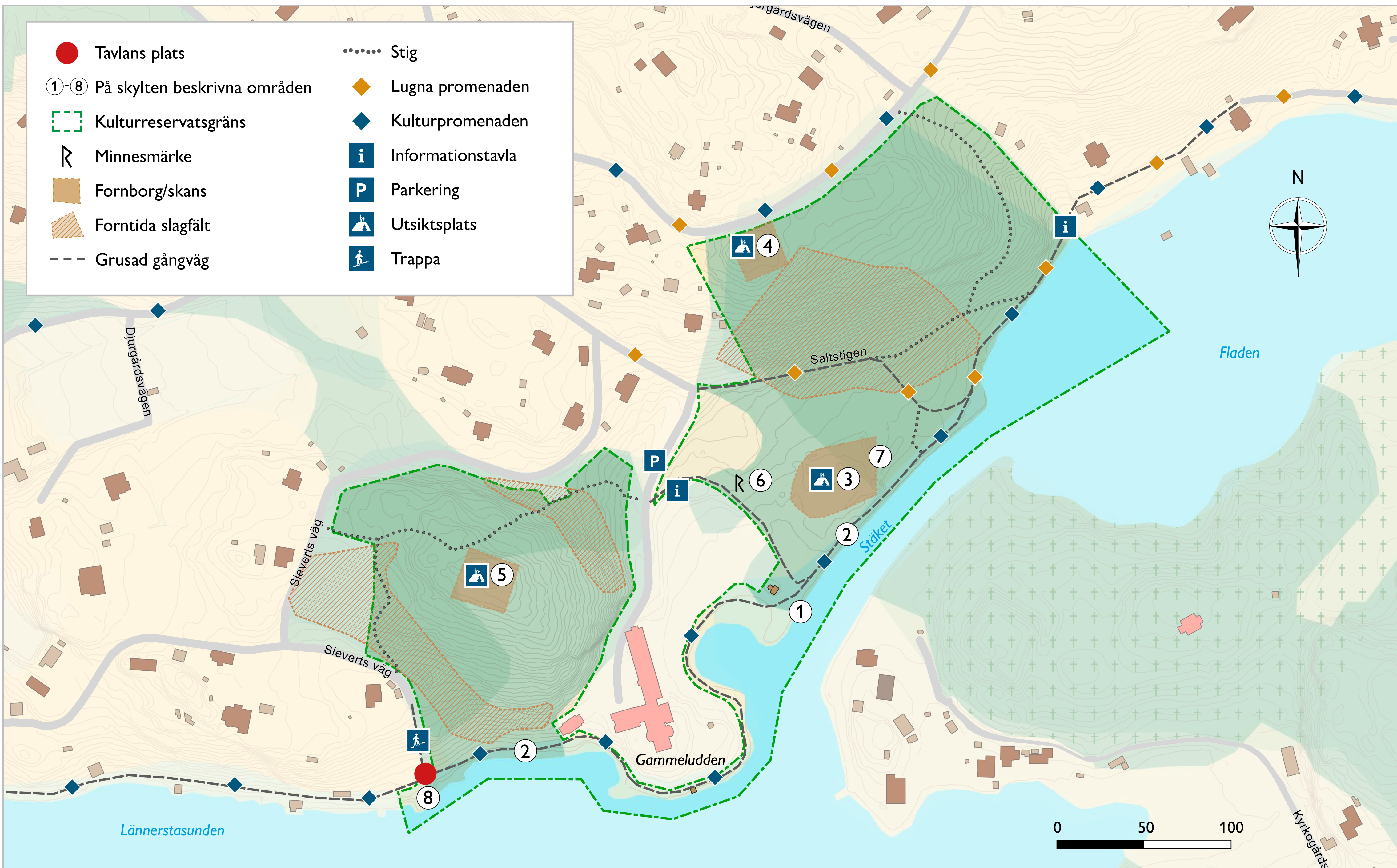
Vintertagging
Plicatura pendula

WELCOME TO BAGGENSSTÄKET!

For centuries, the narrow strait of Baggensstäket was one of the most important waterways leading to Stockholm. For more than a thousand years, fishing boats, merchant vessels and travellers passed through these waters. Its strategic location made the strait vital to defend. Hill forts were built on the surrounding heights to watch over the approach to Stockholm. In the summer of 1719, fierce fighting took place here when Russian forces attempted to advance on the capital during the Great Northern War. Life along the strait was shaped not only by shipping but also by inns, blacksmiths' forges and customs activities. During the nineteenth century, steamships brought summer visitors who built villas, parks and gardens along the shoreline. Today, nature has reclaimed much of the former cultural landscape. Old pine forests, deciduous woodlands and shoreline habitats surround the historic remains, creating a landscape where nature and history continue to meet.

KULTURRESERVAT

Källa: Topografi 10 Nedladdning, ©Lantmäteriet. Bearbetad. CC BY 4.0.

PLATSER ATT UPPTÄCKA

1. STÄKESUND. Vid denna smala del av farleden hade Boo gårds ägare, Nicodemus Tessin den yngre, en bomspärr för att ta in kanalavgift sedan han muddrat upp farleden 1704. Så småningom övergick ansvaret för underhållet till Gustavsbergsbolaget som byggde en tullvaktsstuga. Spärren och stugan flyttades 1878 till Knapens håll.

2. STRANDPROMENADEN. Strandpromenaden anlades under sommarvillaeoken och följer delvis en kallmurad terrass längs vattnet. Än idag är promenaden en uppskattad vandringsväg med fina vyer ut över vattnet.

3. BEFÄSTNING VID VATTNET. Här syns fortfarande jordvallar, stensättningar och en krutkällare efter den försvarsskans som skyddade den viktiga farleden mot Stockholm. Skansen spelade en viktig roll under slaget vid Stäket år 1719 då ryska styrkor försökte ta sig fram mot huvudstaden.

4. BEFÄSTNING VID DJURGÅRDSVÄGEN. Här finns en kvadratisk vallanläggning som ingick i försvarssystemet kring farleden under slaget vid Stäket 1719. Arkeologiska fynd talar dock för att befästningen användes redan på forntiden.

5. BEFÄSTNING PÅ RYSSBERGET. Ovanför Gammeludden, på Ryssberget, ligger en mycket gammal lämning. Det är sannolikt en fornborg från förhistorisk tid, bestående av låga stenvallar. I fornborgen finns rester av en skans av yngre datum.

6. VATTENSTÅNDSMÄRKE. I berghällen finns ett vattenståndsmärke som högs in år 1704. Märket tillkom i samband med muddring av farleden som gjordes på initiativ av Boo gårds ägare, slottsarkitekten Nicodemus Tessin den yngre. På den tiden var sundet bredare (men grundare) och vattnet gick då ända hit upp.

7. HISTORISK PARK- OCH TRÄDGÅRDSMILJÖ.

Runt år 1880 byggde professorn och naturforskaren Oskar Sandahl om den gamla sjökrogen som legat här tidigare till en sommarvilla. Byggnaden som kallades den Sandahlska villan revs på 1960-talet. Sandahl anlade även en park med terrasser, gångstigar, fruktträd och planteringar. Av parken som en gång omfattade hundratals träd och buskar återstår idag endast en damm, stensättningar och gamla träd. Och så gamla trädgårdsväxter som vintergröna och parksallat, som täcker marken på flera platser i skogen.

8. ÅNGBÅTSBRYGGAN. När reguljär ångbåtstrafik började trafikera Stäket under 1800-talet blev området betydligt lättare att nå från Stockholm. Bryggan var en viktig knutpunkt för boende, sommargäster och besökare som härifrån tog sig vidare till villor och promenadstråk.

VAR RÄDD OM NATUREN!

INOM RESERVATET ÄR DET FÖRBJUDET ATT:

- § gräva, hacka, borra eller på annat sätt skada berg, jord, markyta eller sten
- § fälla eller på annat sätt skada såväl levande som döda träd och buskar
- § skada vegetation genom att gräva upp växter eller ta bort mossor, lavar eller vedlevande svampar
- § göra upp eld annat än på anvisad grillplats
- § medföra okopplad hund
- § övernatta
- § cykla annat än på anlagda grusade vägar

§ på land framföra motordrivet fordon

§ sätta upp skylt, affisch, orienteringskontroller eller liknande anordning annat än tillfälligt i samband med exempelvis föreningsverksamhet, skolverksamhet och tillåtna tävlingar

§ ställa upp eller förvara båtar på land samt ställa upp eller parkera husvagn eller husbil.

Utan reservatsförvaltarens tillstånd är det förbjudet att:

§ anordna tävlingar, marknader, event eller liknande verksamheter med fler än 50 personer, med undantag för aktiviteter som anordnas av skolor och förskolor för deras elever.

FORNLÄMNINGAR ÄR SKYDDADE ENLIGT KULTURMILJÖLAGEN

RESERVATSAKTA

Bildat år: 2026

Storlek: 6,9 hektar varav 5,6 hektar land.

Syfte: Att bevara, utveckla och tillgängliggöra områdets värdefulla kulturmiljöer och biologiska mångfald samt inom ramen för detta tillgodose behovet av ett tätortsnära naturområde för rekreation.

Markägare: Nacka kommun, enskilda m.fl.

Förvaltare: Nacka kommun

Hundar ska hållas i koppel året om!

Tänk också på att hundar inte får gräva i marken i områden med fornlämningar.

🇬🇧 Dogs must be kept on a lead all year round! Please also remember that dogs are not allowed to dig in areas with archaeological remains.

Ta med dig skräpet härifrån!

🇬🇧 Please take your litter with you.

På Naturkartan finns aktuell information om reservatet och mer att läsa om områdets promenadstråk.

